

PRISZTER SZANISZLÓ

Hogyan írjuk helyesen fafajneveinket?

Fafajneveink helyesírása gyakorta okoz gondokat, mert ezen a téren – szabályozás hiányában – többféle, eltérő írásmóddal találkozhatunk. Ezért érdemesnek tartjuk röviden ismertetni azokat az eligazítást szolgáló szabályokat, melyeket az egységes írásmód kialakítása céljából az MTA Botanikai Bizottsága megbízásából dr. Priszter Szaniszló állított össze, és amelyeket az MTA Helyesírási Bizottsága megvitatás után elfogadott.

A növénynevek terén a helyesírási nehézségek főleg az összetett szavak egybe- vagy különírásakor merülnek fel (faj- és nemzetségneveknél egyaránt). Ezért az alábbiakban elsősorban az ezekre vonatkozó szabályokat mutatjuk be, ismertebb fajok és nemzetségnevek példáival szemlélítve.

1. NEMZETSÉGNEVEK

A nagy kezdőbetűs latin nemzetségnevektől eltérően a magyar nemzetségnevek általában kis kezdőbetűsek. Így írjuk a latinból eredőket (pl. gledícsia, mahónia, leander), valamint az olyan összetételeket is, melyeknek előtagja köznevesült személynév (pl. júdásfa, szentjánoskenyérfa, krisztustövis, duglászfenyő, hemlock-fenyő stb.).

Ha az összetett nemzetségnév előtagja egyéb személynév vagy pedig földrajzi tulajdonnév, akkor – az általános helyesírás szerint – *nagy kezdőbetűvel* írjuk és kötőjellel kapcsoljuk az utótaghoz. Pl. Palmira-pálma, Aleppó-fenyő, Bruckenthal-hanga stb. Az összes többi összetett nemzetségnév mind kis kezdőbetűs és egy szóba írandó. Pl.:

aranyeső	csörgőfa	hóbogyó	májusfa	szivarfa
bálványfa	dudafűrt	hólyagfa	olajfa	tűztövis
barátságserje	ezüstfa	homoktövis	ostorfa	
	fagyöngy	gyöngyvesző	ördögcérna	stb.

Egybeírjuk az összetett nemzetségneveket akkor is, midőn az utótag, vagy mindkét tag más nemzetségnévvel megegyező (pl. álciprus, gyalogakác, gyertyánszil, komlógyertyán, kőrísfagyal, maddárs, mocsárciprus, pálmaliliom, sósakborbolya stb.). Az ilyen írásmód a rendszertani különállóságot hivatott szolgálni, mutatván pl. hogy a nyáriorgona (Buddleja) nem tartozik az orgona (Syringa) nemzetséghez. Ugyanez áll a melléknévi (vagy melléknévi igenévi) előtagú összetételekre is, ha az illető nemzetség nem tartozik az utótagként szereplő nemzetséghez. Pl. a kékakác, a sárgakakác, a japánakác (egyikük sem tartozik az akác = Robinia nemzetség alá), a szárnyasdió (nem dió = Juglans nemzetség), a japánnaspolya nem naspolya (Mespilus) egyik faja, a törpezanót, a seprőzanót nem tartoznak a zanót (Cytisus) nemzetséghez stb.

Ha a nemzetségnév utótagja *gyűjtőnév* (pl. fenyő, pálma, bambusz, kaktusz stb.), ez a jelzős vagy főnévi előtaggal mindig egybeírható (pl. jegenyefenyő, páfrányfenyő, vörösfenyő; törpebambusz; olajpálma, kókuszpálma, szágópálma; fügekaktusz stb.).

2. FAJNEVEK

a/ Különírandó fajnevek

Az egyszavas nemzetségnevekkel ellentétben a fajnevek többségükben kétszavasak. Ha a faji megkülönböztetést szolgáló minőségjelző *melléknév* (vagy melléknévi igenév) – és ilyen a fajneveink legtöbbje –, akkor a faji jelzőt a nemzetségnévtől különírjuk. Pl.:

bibircses kecskerágó	kőrisleveľ juhár
cseplesz meggy	magas kőrís
enyves akác	magyar tölgy
enyves éger	molyhol tölgy
erdei iszalag	mongol tölgy
fehér akác	rezgő nyár
fehér nyár	szőrös nyír
fekete dió	tatár juhár
fekete nyár	tatár lonc
henye boroszlán	török meggy
kocsányos tölgy	török mogyoró

kocsánytalan	tölgy	virágos kőrís
vörös tölgy stb.		

Melléknévnél tekintendők és különírandók a színt, nagyságot stb. jelentő olyan minőségjelzők, mint pl. arany, ezüst, bíbor, óriás, törpe stb. Pl.:

arany ribiszke	ezüst juhár	óriás nyár
bíbor fűz	ezüst nyár	törpe boróka stb.
ezüst hár		

Különírandók az -i képzős földrajzi nevek. Pl.:

al-dunai törpezanót	amerikai ribiszke	európai vörösfenyő
himalájai luc	indiai jázmin	jenkői lonc
kanadai nyár	kaukázusi borostyán	kínai boróka
krími hár	libanoni cédrus	mongol hár
szibériai vörösfenyő	stb.	

(A földrajzi tulajdonnéves előtagú neveket 2. c. alatt.)

b/ Egybeírandó fajnevek

A fajnévvel egybeírjuk a minőségjelzőt, ha az közfőnév. Pl.:

babérfűz	kányabangita	mannakőrís
csertőlgy	kecskefűz	mocsártölgy
farkasboroszlán	labdarózsa	narancscseperfa
gránátalma	madárberkenye	sajmeggy stb.
gyepűrózsa	mályvarózsa	

Egybeírandók a minőségjelzős előtagú gyűjtőnevek (pl. fenyő, pálma stb.) is. Pl.:

balkánifenyő	ezüstfenyő	simafenyő
bulgárfenyő	feketefenyő	szurkosfenyő
erdeifenyő		szűrősfenyő stb.

Kivételiesen egybeírunk a köznyelvben ilyen formában meghonosított néhány melléknéves minőségjelzőjű fajnevet, mint a futórózsa és a szomorúfűz.

A *vad* jelzőt mindig egybeírjuk a nemzetségnévvel. Pl.: vadalma, vadcitrom, vadcserezsnye, vadgesztenye, vadkörte stb.

c/ Kötőjellel kapcsolt fajnevek

Nagy kezdőbetűvel írjuk és kötőjellel kapcsoljuk a nemzetségnévhez a minőségjelzőt, ha az személynév vagy földrajzi tulajdonnév. Pl.:

Jósika-orgona	Atlasz-cédrus
Júlia-borbolya	Himalája-cédrus (de: himalájai cédrus)
Kitaibel-zanót	Kaspi-fűz stb.

Az egyébként egybeírandó főnévi előtagú fajnevek közül néhányat a félreérthetőség elkerülése végett kivételiesen kötőjellel tagolunk. Pl.:

cser-fagyöngy, vénic-szil.

3. FAJ ALATTI stb. EGYSÉGEK NEVEI

A vadon élő és a termesztett növények *faj alatti* egységeinek, valamint a természetes és mesterséges *hibridek* neveinek írásmódja megegyezik a fajnevekre vonatkozó szabályokkal. Pl.: csüngő japánakác, malonyai tuja, oszlopos tölgy, szürke nyár stb.

A *fajtanevek* egy része – elsősorban a közismert díszfák és díszcserjék esetében – a fajnevekhez hasonló, és így rájuk is azonos szabályok alkalmazandók. Pl.: árbócakác, gömbakác, vérbükk, vérmogyoró, vérjuhár stb.

ROVATSZERKESZTŐ: BARÁTOSSY GÁBOR

Az Erdőhasználati Szakosztály a Gemenci Erdő- és Vadgazdaság pörbolyi erdészeténél tartott kihelyezett ülést. A rendezvény programján a rövidfa-hasznosítás (Erekskcsanád) és a fahasználat-vadgazdálkodás kapcsolata szerepelt. Felkért előadók *Ilyés László* fa-gazdasági és *Nyúl Bertalan* erdőgazdasági főmérnökök voltak.

Az erdei kisvasúttal történt erdőjárás után az erekskcsanádi rövidfa-feldolgozó üzem került megtekintésre. A hozzászólások összegzése az volt, hogy ez a beruházás a jó szándék ellenére sem sikerült. A hiányt csak az erdő rovására lehet kigazdálkodni és ez hiba. Hiba azért is, mert egy közeli erdőgazdaság már hasonló cipőben járt korábban, és a

példából tanulni kellett volna. Az üzemet gazdaságossá tenni nem lehet, egyetlen jó megoldás a minél hamarabb eladás.

A vadgazdálkodás területén változások vannak. A vadászat a két termelőerdőszet hatáskörébe került. Céljuk a minőségi vad tartása úgy, hogy az erdei életközösségbe megfelelően illeszkedjen bele. A vadgazdálkodásnak előnyös és hátrányos oldalai is vannak. A vadkárt a létszám csökkentésével, a vágások célzott térbeli elrendezésével és egyéb erdőművelési és védelmi eljárásokkal is csökkenteni lehet. Fontos a vad tápanyagának biztosítása. Ilyen a *Rubus caesius*, amely nagy tápanyag-tartalma mellett az agancsképzéshez szükséges nyomelemeket is tartalmaz. A gazdaság kísérleti jelleggel ágfából készített granulátummal etette a szarvasokat.

Az erdő a vad nélküli életközösséget tekintve és gazdaságilag nézve is szegényebb. A helyi sajátosságokat azonban figyelembe kell venni, és az erdei életközösséggel annak megfelelően harmonikus kapcsolatban kialakítani. Jobb kapcsolattartással és tájékoztatással pedig fel kell oldani az ún. erdészek, az ún. vadászok és az ún. természetvédők közötti mesterségesen megfogalmazott ellentétet, hiszen minden igaz szívű erdész természetvédő és vadász is, még ha puszkát nem is fog a kezébe, és fordítva is igaz a képlet.

A Szakosztály az 1992. évi program megbeszélésével zárta az összejövetelt. Hozzászólók: *Garamszegi István, Horváth Dezső, dr. Rumpf János, dr. Andor József, Deák Sándor, Ormos Balázs.*

A győri csoport 1991. november 21-én a Pilisi ÁPEG szentendrei erdészeténél, a villanypásztoros vadkár-elhárítási módszerek megismerése céljából rendezett tanulmányutat. A rendezvényen az erdőgazdaság szakemberein kívül a Kisalföldi EFAG által bérbeadott vadászterületek képviselői is résztvettek.

A nap első részében Búzás Attila a Gazda Kft. vezetője ismertetett a legújabb villanypásztoros kárelhárítási módszereket, illetve bemutatta a kerítéshez szükséges eszközök választékát.

Géczy Béla erdészvezető és *Zambó Péter* erdőművelési műszaki vezető kalauzolásával ismerkedtek a résztvevők az erdészet felújítási gondjaival, illetve a területen megtekintették a már működő elektromos kerítéseket.

A szemerkélő eső sem tudta elvenni a résztvevők kedvét, hogy délután az Erdei Művelődés Házát és az Erdészek Barátságparkját megtekintették.

Reméljük, az eltöltött nap segíti a kisalföldi vadászok és erdészek – már-már antagonisztikusnak tűnő – közös problémájának mindkét fél számára történő legelőnyösebb megoldását.

A soproni csoport terepi bejárással egybekötött rendezvényt tartott a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság hegyvidéki erdészete területén. „A soproni szálaerdő-kísérlet eddigi tapasztalatainak értékelése és a további feladatok megvitatása” címmel az Erdészeti és Faipari Egyetem erdőművelési tanszéke szervezte a bejárást. Felkért előadó *Dr. Kolosár József* egyetemi docens, mb. tanszékvezető volt. Munkatársaival, *Gruber Istvánnal* és *Jfi. Takács Lászlóval* együtt ismertették a szálaerdő történetét, kialakításának célját és további fenntartására szóló elképzeléseiket. Megalapozott helyszíni felméréseik szolgálták támpontul, melyeket tablókon ábrázoltak és ezzel tették szemléletesebbé vizsgálati eredményeiket.

A bejáráson megjelent és hozzászólásaival segítette a szakmai munkát *Majer Antal* ny. professzor úr. Véleménye szerint a látottakat általánosan nem alkalmazhatók, de emlékdörönek és kísérleti erdőnek mindenképpen fenn kell tartani. A fenntarthatóság alapja a vadkár csökkentésének elősegítése megfelelő fakitermelési módszer kialakítása és szakszerű végrehajtása.

Az erdőművelési tanszék munkatársai az egyik bükkös állományrész alátelépítését jegenyefenyővel tartják célszerűnek megoldani. Az annál is inkább reális lehetőségnek számít, mert itt található az ország legnagyobb (200 éves) jegenyefenyője.

A TÁEG jelenlevő képviselői vállalták, hogy a kísérleti terület további fenntartása végett együttműködnek a tanszékkel. Biztosították továbbá a jelenlevőket arról, hogy közbenjárnak a vadkár jelentős mérséklése érdekében a vadásztársaságoknál, illetve kialakítják a fakitermeléshez szükséges kíméletes technológiát.

Hozzászólók: *Majer Antal, dr. Király László, dr. Szélessy Miklós, dr. Tompa Károly, dr. Gencsi László, dr. Magas László, Komlósi Ferenc, dr. Molloy Jánosné, Molnár Ákos, dr. Juhász Miklós, Szeberényi Dávid, Ormos Balázs.*

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei csoport (Nyíregyháza) novemberben tartotta összejövetelét Baktalórántházán az erdészklubban. A szakmai jellegű

rendezvényen a megyénkből elszármazott kitűnő szakember, *dr. Bartha Dénes* kandidátus egyetemi docens előadását hallgattuk meg a „Fehér nyár változatossága és szerepe a nyírségi és Tisza-hullámterei erdősítésekben” címmel. A bőven szemléltetett, magas színvonalú, közérthető előadás a magyar erdőgazdálkodás elhanyagolt, jobb sorsra érdemes fajairól adott hasznos információkat.

Az előadó felhívta figyelmünket a faj rendkívül változatosságára, az ebből adódó hihetetlenül nagy ökológiai alkalmazkodóképességére, amelynek előhelye a faj folytán az árterektől a bugaci buckatetőig terjed. Megtudhattuk, hogy az árteri és homoki ökotípusokról vallott nézetek nem helytállóak, az árterről származó egyedek a homokbuckák tetején is virulensek és fordítva.

Hallgattunk a tisztavéri fehér nyár és hibrid („szürkenyár”) utódok erdőművelési sajátosságairól, a tisztavéri fehér nyár előnyeiről, gyorsabb, kiegyenlített-ebb fejlődéséről, egyes gombabetegségekkal szembeni rezisztenciájáról.

Mint köztudott, a fehér nyár telepítésének egyik akadálya a szaporítóanyag hiánya. Erre is kínál megoldást az előadó. Egyrészt a dugványozást – mely mint kiderült egyedi tulajdonság –, másrészt – ami igazi szenzációként érte a hallgatókat – a maghibernálást. A fehér nyár nemesítéséről is szót ejtett előadónk, magtermő plantázsk, törzsanyatelek létesítésére tett javaslatot. Övött az egyklónú fajták kialakításáról, felhívta figyelmünket a faj változatosságának megőrzésére.

Egyetlen károkozó, amely ellen ez a nagyszerű, rendkívüli alkalmazkodóképességű faj sem védett, az az árterekben elviselhetetlenné duzzadt vadállomány.

A kérdések elsősorban a szaporítóanyag-termesztéshez, a fajtanemesítéshez kapcsolódtak.

A hozzászólók hangsúlyozták a fehér nyárban nyíló lehetőségeket az elegytelen akácokos „szinesítésére”, a fagyzugos, meredek, száraz, illetve árteri területek felújítására.

Hogy ez az értékes faj mégsem kapja meg az őt megillető helyet sem a felújításokban, sem a telepítésekben, annak okát az egyik hozzászóló a hazai nyárak méltatlanul alacsony, a telepítésre egyáltalán nem ösztönző egységárbán vélte felfedezni.

Egy másik hozzászóló az égerre, mint a fehér nyárhoz hasonlóan méltatlanul elhanyagolt fajra hívta fel a társaság figyelmét.

Az előadó a válaszában elmondta még, hogy nyugati erdész és ökológus szakemberek milyen rendkívüli értéket tulajdonítanak – az általunk még kevésbé becsült – hullámterei, természetközeli fehérmájásainknak.

Végezetül felhívta a hallgatóság figyelmét a klíma kedvezőtlen változására, az Alföld nagy részében a talajvízszint katasztrofális süllyedésére.

Mielőbbi összefogást sürgetett – mellyel a hallgatóság is egyetértett – az erdész és vízügyi szakemberek közötti kedvezőtlen tendenciák megakadályozására, a hidrológiai adottságok javítására.

A társaság tagjai friss ismeretekkel felvértezve, szakmai hitükben megerősödve, az összetartozás érzésével – manapság nem kis dolog – váltak el egymástól.

Kinevezés

Kollégiais szeretettel gratulálunk *Dr. Oroszi Sándor* erdőmérnök-muzeológusnak, az erdészettörténeti szakosztályunk agilis vezetőjének abból az alkalomból, hogy 1991. december hó 1-vel a Magyar Mezőgazdasági Múzeum tudományos főigazgatóhelyettesévé nyert kinevezést. Eredményes munkásságához sok sikert kívánunk.

A szerkesztőbizottság decemberi ülésén számbavette az első évének eredményeit. A bizottsági tagok jelentéseiből örömmel volt elkönvelhető a tagságnak egyre nagyobb meglegedése új lapunkkal. Kívánság merült fel a tudományos vonal részéről a tudományos minősítéshez szükséges kölések nagyobb lehetőségének megteremtésére. Elénk vita után az a megoldás látszott az ülésen kialakulni, hogy az ebben érdekelt intézmények külön erre a célra alkalmas kiadványt közösen jelentetnek meg. Hangsúlyos óhaj kapott hangot aziránt is, hogy az egyes szerzőkre vonatkozóan bővebb felvilágosítást kaphassanak az olvasók. Erre a szerkesztőség kész is, de csak akkor, ha a szerzők kéziratukon nevük mellett címüket, rangjukat, esetleg beosztásukat megadják.

A szerkesztőbizottság igaz sajnálattal vette tudomásul, hogy *Dr. Oroszi Sándor*, a szerkesztőbizottság tagja megbízatásáról lemondott. December 5-én kelt, a szerkesztőbizottság elnökéhez címzett levelében indokul azt hozta fel, hogy a bizottsági üléseken nem nagyon látott lehetőséget érdemi szerkesztésre, érdemi javaslatok tételére. – Sajnálatos tény, hogy a szakmánknak ebben a rendkívül súlyos, sorsdöntő időszakában nem érvényesül a nagyobb önmérséklet és megértés...

A lapban megjelent cikkek szerzői

Bach István főosztályvezető, MMI, Budapest;
Barna Tamás egyetemi docens, EFE, Sopron;
Dr. Bartha Dénes aspiráns, EFE, Sopron;
Bartha Pál osztályvezető, MMI, Budapest;
Deák Sándor osztályvezető, IEFAG, Balassagyarmat;
Dr. Erdős László, Klenczner András, ÁGOK, Budapest;
László Péter kertészmérnök, Pomáz;
Luspay Odón, Molnár József, Budapesti Elektromos Művek;
Dr. Lükő István egyetemi docens, EFE, Sopron;
Dr. Mátyás Csaba egyetemi tanár, EFE, Sopron;
Priszter Szaniszló botanikus, Budapest;
Reményfy László erdőmérnök, Eger;
Dr. Roller Kálmán, erd. tanácsadó RPF, HM. Mississauga, Ontario Canada;
Sitkey Judit, Újváry Ferenc, ERTI;
Standovár Tibor, dr. Somogyi Zoltán, ERTI;
Dr. Tóth József tud. osztályvezető, ERTI, Budapest;
Wisnovszky Károly igazgató, ERSZ, Budapest.

FELHÍVÁS

AZ ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYOSSÁG TÁMOGATÁSÁRA

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1859-ben alakult, Mikó Imre fáradozása nyomán, azzal a céllal, hogy a magyar társadalom erőit mozgósítsa a Kolozsváron 1841-ben létesített Erdélyi Nemzeti Múzeum fenntartására és a magyar tudományosság erdélyi fejlesztésére. Az alapítók az új intézménynek múzeumi-kutatóintézeti és akadémiai feladatkört szántak az erdélyi művelődési életben. Az egyesület az erdélyi magyar tudományosság nemzetiségi összefogó szervezeteként 1950-ig látta el a fenti kettős szerepet, amikor is a kommunista hatalom betiltotta működését. Közel másfél évszázados fennállása alatt létrehozott tudományos gyűjteményei (múzeumi tárgyak, könyvtár, levéltár), nagyszámú kiadványai komoly értékkel gyarapították a magyar tudományt.

A diktatúra bukása után 1990-ben újjáalakult (az új kormányzat által engedélyezett) múzeum-egyesület, amely a tudományok teljességét felölelő szakosztályai révén – a felsőoktatási intézmények sajnálatos hiánya ellenére is – összefogó keretet biztosít a romániai magyar tudományos kezdeményezéseknek. Szakosztályaiba néhány hónap leforgása alatt közel ezer magyar értelmiségi szakember tömörült a bölcsészet, a nyelv- és irodalomtudomány, az esztétika, a lélektan, a pedagógia, a néprajz, a történelem, a különböző természettudományok, a matematika, a fizika, a kémia, a biológia, jog- és társadalomtudomány, a közgazdaságtan, az orvostudomány, a műszaki tudományok stb. művelésére. A szakosztályok munkájának tudományos eredményeit az egyesület újra-indítandó folyóirataiban és egyéb kiadványaiban kívánja közzétenni, rendezvényei útján pedig a tudományos ismeretterjesztésből is kiveszi a részét a magyar lakosság körében.

A fenti célok megvalósítására az egyesületnek jelenleg csupán a tagdíjakból és adományokból befolyó összegek állnak rendelkezésére. Minthogy a kormány által jóváhagyott alapszabályok értelmében az egyesületnek pártoló tagja lehet bárhol és bármilyen állampolgárságú (fizikai és jogi) személy, kérjük mindazokat, akik felelősséget éreznek a magyar tudományosság nagy múltú erdélyi ágának jövője iránt, és támogatni óhajtják annak újjáélesztését, lépjenek be az Erdélyi Múzeum-Egyesület pártoló tagjainak sorába, és erkölcsi, szakmai, valamint anyagi tekintetben segítsék céljai megvalósításában.

Ennek megkönnyítésére jött létre a gróf Mikó Imre Alapítvány, melynek bankszámláira befizethetik az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek szánt, tetszés szerinti pártoló tagdíjukat és adományukat devizában: Gróf Mikó Imre Alapítvány, Commercial and Credit Bank Ltd, Budapest, Branch: Kossuth tér 18/227. Swift Code OKHBHUHB címre (az Amerikából jövő átutalásoknál Chips szám: 295491). Forintszámlánk: Kereskedelmi és Hitelbank Rt. 227-02384. Csekkbefizetési lapot kérésre a kuratórium küld.

A kuratórium postai címe:

PROF. ENTZ GÉZA,

Budapest, XI. Bakator u. 16. H-1118.

**BELÉPÉSI NYILATKOZATUKAT
KÉRJÜK ERRE A CÍMRE ELJUTTATNI.**

Gróf Mikó Imre Alapítvány Kuratóriuma

EREDMÉNYEK BEN

GAZDAG

BOLDOG

ÚJ

ESZTENDŐT

KÍVÁNNAK

A STIHL®

MAGYARORSZÁGI

LEÁNYVÁLLALATÁNAK

ÉS KERESKEDŐ

HÁLÓZATÁNAK

DOLGOZÓ!

STIHL® Kft.

1222 Budapest,

Nagytétényi út

100-102.

Telefon: 226-0011

Telefax: 06-23591

rádiótelefon